

ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИЙ ФЕМІНІЗМ, «ПОСТФЕМІНІЗМ», ФЕМІНІЗМ ТРЕТЬОЇ ХВИЛІ: ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Статтю присвячено дослідженню поняття «постфемінізм» у сучасному філософському та культурологічному дискурсі. Увагу зосереджено на необхідності прищеплення теоретичного інструментарію в термінах фемінізму та гендерної теорії у зв'язку з потребою чіткої дефініції термінів «постфемінізм», «постмодерністський фемінізм» та «фемінізм третьої хвилі». Цей термін дає змогу конституювати проблему взаємозв'язку між різними відгалуженнями феміністичної теорії. У теоретичному зрізі дослідження проблеми проведено на аналізі статей, що з'явилися у 1980–1990 рр. в англomовній пресі. Проаналізовано різні трактування терміна «постфемінізм»: як спроба виходу за межі фемінізму, «зворотний зв'язок» та як позначення періоду, пов'язаного з постмодерністським фемінізмом, що не має чітко визначеної мети та розмиває проблему бінарної опозиції чоловік/жінка.

Ключові слова: постфемінізм, постмодерністський фемінізм, жіноча ідентичність, фемінізм третьої хвилі, жіноче мистецтво.

Термін «постфемінізм» має доволі велику кількість неоднозначних і суперечливих тлумачень. Іноді його пов'язують з антифемінізмом та називають «старомодним сексизмом», іноді словники визначають його як постмодерністський фемінізм. Хоча це явище з'явилося в той час, коли в культурі домінував постмодерністський дискурс, варто зауважити, що постфемінізм мав і свої власні особливості. Основне значення префікса «пост-» – «те, що починається після» (це стосується, зокрема, постмодернізму). Проте цей префікс чітко вказує на головну особливість постфемінізму – переосмислення фемінізму другої хвилі. Характерною рисою постфемінізму є його нерівномірність, пов'язана з нерівномірним входженням фемінізму в суспільний дискурс, обумовленим насамперед політичною та соціокультурною ситуацією окремої країни чи навіть міста. Для прикладу доречно порівняти досвід американського феміністичного руху та українського, що почав формуватися пізніше. Постфемінізм – явище, пов'язане з переосмисленням певного досвіду та «розчаруванням» від того, що ті зміни, які очікувалися, не відбулися.

Однією з перших авторок, котрі вжили термін «постфемінізм», була Сьюзен Болотін (Susan Bolotin). Її стаття «Відголоски постфеміністичного покоління» вийшла в журналі «Нью-Йорк Таймс» (New York Times Magazine) в жовтні 1982 р. Болотін цікавить питання, наскільки актуальними є завдання та мета феміністок станом на 80-ті роки ХХ ст. Авторка

зауважує, що, прийшовши до фемінізму під час навчання в коледжі, вона ставила перед собою мету, що, насамперед, полягала в здобутті прав жінок на політичну та суспільну діяльність, рівність заробітної плати, репродуктивні права. У зв'язку з цим авторка наголошує, що сучасні феміністки, котрі молодші на 10 і більше років, можуть мати феміністичні погляди, проте не ідентифікувати себе як феміністок [3]. Сьюзен Болотін стверджує, що всі уроки фемінізму, котрі вона засвоїла впродовж свого життя, ніби вкорінилися на рівні підсвідомості, а тому фактично фемінізм як боротьба за право голосу, освіти тощо вже не є таким актуальним [3]. У цій тезі відчувається зневіра у фемінізмі, адже після активної другої хвилі, що принесла значні суспільні зміни, початкова мета фемінізму як боротьби за виборче право та право на освіту дещо змінилася. Натомість деякі феміністки відчували розчарування.

Варто зробити певну термінологічну довідку. Під терміном «постфемінізм» [2, с. 168] іноді мають на увазі постмодерністський фемінізм. Проте, якщо цей термін і підпадає під часові рамки постмодерністської течії, його можна трактувати дещо неоднозначно. Постмодерністський фемінізм має власних теоретиків, а саме: Джудіт Батлер, Люсі Ригарей, Елен Сіксу, Юлію Крістеву. Хоча постфемінізм як явище може тлумачитись як спроба вийти за межі фемінізму, бути поза фемінізмом, або те, що існує після самого фемінізму. Постфемінізм є переосмисленням ідей фемінізму та фактично

відмовою від спроб агресивного конструювання ідентичності поза межами патріархальної культури. Зокрема, теоретикня Камілла Палья в праці «Личини сексуальності» апелює до дихотомії природа/культура. Авторка стверджує, що існування культури та суспільного балансу можливе лише через пригнічення природи (яка постає як дикість, сексуальність і втрата контролю). Вона посилається на Руссо, який вважав, що людина від народження є вільною, але недосконалість суспільства зводить нанівець таку свободу [1, с. 9]. Однак Палья зауважує, що згодна з Маркізом де Садом, який втілював ідею природної агресії. Авторка наголошує, що недостатність суспільного регулювання породжує насилля та девіації.

Працюючи з наративами колективної пам'яті, де жіночий дискурс є сірим і непомітним, ми не можемо нівелювати цінність культурних здобутків, створених чоловіками. Можливо, єдиним виходом із цієї ситуації є створення власне жіночої історії, методом пригадування тих жінок, що мали безпосередній стосунок до конструювання суспільного досвіду. Йдеться про жінок у політиці, культурі та літературі. Хоча вони не були такими відомими, як опоненти – чоловіки, проте ми можемо надати їм той винятковий статус сьогодні. Пригадуючи минуле, ми пишемо історію та майбутнє. Завдяки тому, що з'явилися феміністичні осередки в мистецтвознавстві, як, наприклад, Грізельда Поллок та Лінда Нохлін, ми пригадуємо суто жіночу історію та можемо говорити про її унікальність та своєрідність. Цілком слушним є зауваження Сьюзен Болотін стосовно того, що з формуванням фемінізму деякі тези вкорінюються у свідомість жінок, а тому фемінізм ставить перед собою все нові та нові завдання. Великим розколом серед феміністок є те, що деякі з них використовують ті самі методи та факти, що й фемінізм першої хвилі. Світ динамічний, а тому представниці кожного нового покоління феміністок можуть не вважати себе феміністками, проте мати феміністичні погляди (вкорінені на рівні підсвідомості).

Варто зауважити, що деякі сучасні теоретикні фемінізму, зокрема Ребекка Уолкер (Rebecca Walker) у статті «Стаючи третьою хвилею» [9], вважають постфемінізм недоречним і недоцільним. У своїй статті авторка наводить аргументи щодо того, чому нам потрібний фемінізм. Зокрема, Ребекка Уолкер пригадує історію, що трапилася з нею під час поїздки до міста. Чоловіки почали обговорювати інших жінок та залицятися до неї, відпускаючи непри-

стойні коментарі та всією своєю поведінкою змушуючи її відступити та відсісти. У зв'язку з цією ситуацією, а також ситуаціями, в яких жінки перебувають під постійною загрозою насильства, Уолкер наголошує на тому, що фемінізм є необхідним. Також авторка зазначає, що вона, як і її мати (феміністка другої хвилі), готова присвятити свій час та свою енергію історії, здоров'ю та зціленню жінок. Кожен її вибір має ґрунтуватися на феміністичному стандарті справедливості. Бути феміністкою означає інтегрувати ідеологію рівності та розширення прав і можливостей жінок в усі сфери життя; це пошук особистої ясності в часи руйнування системи задля об'єднання у спільноту (сестринство) з іншими жінками, якщо між ними існує розділення, це вміння розуміти владні структури з наміром їх зміни. Також Ребекка Уолкер стверджує, що багато її ровесників не погодяться з нею, але вона проголошує цей маніфест задля майбутнього всіх жінок, які мають переосмислити весь суспільний та політичний досвід. Авторка закликає не голосувати за політичні структури, котрі не підтримують права жінок, а також не вступати у стосунки з чоловіками, котрі дискримінують жінок. На завершення своєї промови авторка доволі чітко визначає себе в цитаті: «Я не постфеміністка. Я – Третя хвиля» [8]. Отже, ми можемо стверджувати, що ідеї Сьюзен Болотін та Камілли Палья справді відрізняються від мети Ребекки Уолкер. Якщо Палья зауважує, що жіноче отожднюється з природою, тобто діонісійським, а вся наша культура виникла завдяки такому пригнобленню природи та тріумфу чоловічого і фактично відсторонює жінку від публічного дискурсу (і ми не можемо цьому протидіяти, адже протидія не має сенсу), то Ребекка Уолкер, навпаки, закликає створити комфортні умови та можливості для всіх жінок, вступаючи в опозицію з чоловіками, фактично викреслюючи їх із дискурсу. Йдеться насамперед про її пропозицію ігнорувати чоловіків, які дискримінують жінку в політиці та особистому житті. Палья згадує критську культуру, що вважалась жіночою, та не змогла проіснувати тривалий час, але чи справді у жінок була можливість конструювати власну культуру?

Західна культура від самого початку своєї історії ухиляється від фемінності. Останнім західним суспільством, що поклонялось жіночому началу, був мінойський Крит. Після падіння йому вже не вдалося відродитися [1, с. 15]. Авторка вважає, що культ жіночого начала не може стати стрижнем культурної сили

чи життєдайності. Вижила та дійшла до нас мікенська культура воїнів, яку описав Гомер. Чоловіча воля-до-влади стала рушійною силою розвитку греко-римської лінії західної цивілізації [1, с. 15]. У цьому разі Камілла Палья занадто применшує роль епідемій, хвороб і природних катаклізмів. Наразі ми не можемо змодельовати ситуацію, де домінують роль відіграла б жіноча воля-до-влади. Ми, як і авторка «Личин сексуальності» Камілла Палья, перебуваємо в межах чоловічого патріархального дискурсу та не маємо чіткого уявлення про інші можливі варіанти розвитку подій. Апелюючи до біологічних і природних факторів та гендерних ролей, жіноча роль мала величезне значення, адже саме жінка дбала про здоров'я та зростання немовляти в перші місяці та роки життя. Дитина була прив'язана до матері, невіддільна від неї до відомого періоду, описаного в психоаналізі як «стадія дзеркала». Усвідомлюючи себе як окремого суб'єкта, особистість починає розвиватись автономно, хоча назавжди прив'язана до материнської фігури та переживає фундаментальний розрив. Здобуваючи певну самостійність, конструюючи власну ідентичність, суб'єкт усе одно моделює своє життя у зв'язку з патернами поведінки, які він отримав від батьківських фігур. Питання, на яке намагається відповісти Палья – головна тема для обговорення серед феміністичної спільноти та головний аргумент захисту патріархальних структур: «Якщо жінка протягом усієї історії мала однакову роль та функцію – отже, її мозок розвинений інакше та набагато слабший, ніж чоловічий».

Ототожнення жінки з природою – один із найскладніших пунктів історичного доказу. Всі жанри філософії, науки, високого мистецтва, атлетизму та політики створили чоловіки. Згідно з прометеевим законом боротьби та перемоги жінка має право отримати все, що забажає, та стати рівним супротивником для чоловіка. Проте є межа її змінам та зміні ставлення до неї чоловіка. Кожна людина змушена боротися з природою. Одна зі статей несе значно більший тягар. Така умова не применшує успіхів жінки, тобто її діяльність у соціальному просторі, створеному чоловіками. Але це обмежує еротичку, тобто уявне життя в сексуальному просторі, що може частково збігатися з соціальним простором, але не є тотожним [1, с. 16]. Доречно згадати різноманітні медіа, що використовують жіноче тіло, оповите атмосферою сексуальності. Саме тому «частковий збіг із соціальним простором» є недоречною тезою та способом

прикрити очевидні спекуляції політичного характеру, адже тіло та сексуальність – фігури в просторі політичного.

Енн Брукс (Ann Brooks) у книзі «Постфемінізми: фемінізм, теорія культури та культурні форми» визначає поняття постфемінізму та значення префікса «пост-». Авторка стверджує, що взаємовідносини між постфемінізмом, постмодернізмом та постколоніалізмом важливі для розуміння ключових питань вказаного дискурсу. Префікс «пост-» у кожному з трьох зазначених дискурсів може бути причиною неправильного тлумачення кожного з термінів. Використання префікса «пост-» обумовлене тим, що певні концептуальні складові попереднього дискурсу мають бути подолані та замінені, а тому робиться акцент на нові політичні та культурні відносини. Саме тому виникає проблема у вживанні цього префікса. Постфемінізм можна розуміти як критичні відносини між патріархальним та постмодернізмом аналогічно до того, як постмодернізм пересмислював принципи модернізму [4, с. 1]. Постфемінізм займає критичну позицію щодо попередніх феміністичних структур аналогічно до критичних взаємовідносин між патріархальним та імперіалістичним дискурсами [4, с. 2].

Вживання терміна «постфемінізм» є проблематичним відразу через дві причини: по-перше, вживання та спекуляція цим терміном різними медіа; по-друге, нерівномірний розвиток постфемінізму як руху, в результаті чого виникають хронологічні та географічні відмінності. Енн Брукс посилається на працю Сьюзен Фалуді «Зворотний зв'язок», написану у 1992 р. Фалуді стверджує, що будь-яка філософія, що визначає себе як «пост», зобов'язана бути реакційною. У своїй основі вона завжди реакційна [4, с. 2]. Фалуді зауважує, що медіа подали реакцію «національної аудиторії» у 1980-х роках через призму вживання таких термінів, як «дефіцит чоловіків», «біологічний годинник», «постфемінізм», тоді як фактично преса почала висловлювати антифеміністичні настрої набагато раніше. Постфеміністичні настрої вперше з'явилися не у 1980-х, а в пресі 1920-х років. Під тиском членство у феміністичних організаціях зменшилося, а згадана жіноча спільнота засудила Поправку до рівних прав чи просто перетворилась на соціальні клуби. Також Фалуді додала, що медіа проголосили фемінізм пережитком 1970-х років, а «постфемінізм» став новою історією для молодого покоління, що нібито зневажає жіночий рух. Медіа відіграють колосальну роль, адже

популяризують негативне тлумачення терміна «постфемінізм». Маркетингові стратегії спрямовані на встановлення антагонізму щодо другої хвилі фемінізму, а також на посилення постфемінізму з так званим «зворотним зв'язком» [4, с. 3]. Отже, можна виявити основну причину неправильного тлумачення терміна «постфемінізм». Спекуляція різних медіа, спрямована на підірив авторитету феміністичного руху з політичною метою вилучення феміністичного руху із суспільного дискурсу, призвела до нерівномірності тлумачення терміна. Враховуючи потребу визначення префікса «пост-», що вказує на реакційний характер та зміни, варто зауважити, що постфемінізм ставить уже зовсім інші завдання. Проте, як ми можемо побачити, фемінізм третьої хвилі, про який говорить Ребекка Уолкер, спрямований на сферу медіа та дискримінацію жінок у побутовому житті та суспільстві в цілому.

Роберт Редмонд (Robert Redmond) у книзі «Фем фаталь...» стверджує, що настання постфеміністичної епохи не є таким драматичним, як фемінізм першої та другої хвиль: не було вуличних протестів, демонстрацій. Багато представників громадськості навіть не визнають цього терміна [7, с. 55]. Автор згадує теоретиків Розалінд Гілл (Rosalind Gill) та Крістіну Шарфф, які виділяють чотири сфери, під які підпадає термін «постфемінізм». Фактично, ці сфери визначають головну проблему в тлумаченні цього терміна. Перша сфера – гносеологічний розрив у межах фемінізму, а саме зближення з антифундаменталістськими рухами, зокрема постмодернізмом. Друга – «історичний зсув після величчя фемінізму другої хвилі», тобто визнання того факту, що фемінізм переходить на новий етап свого існування. Третя сфера – зворотний зв'язок проти фемінізму та все, що є політично коректним. І четверта сфера – та, яку Гілл називає «чутливістю», або ж та, про яку Ангела Мак-Роббі пише як про подвійний заклик «за» та «проти» фемінізму. Сьюзен Дуглас відмовляється від терміна «постфемінізм», адже він має дуже багато сплутаних значень, що роблять фемінізм проблемою, коли насправді термін позначає «старомодний сексизм» та є патріархальною структурою. Дуглас вважає за краще називати це явище «просвітленим сексизмом», який вона пояснює як виробничий процес, який тиждень за тижнем продукують засоби масової інформації, який об'єднує молодих жінок, є подвійною експлуатацією та пригнобленням жіночої сексуальності та споживацтвом, що спрямоване на жінок різного

віку. Незалежно від різних визначень термін «постфемінізм» не може уникнути дебатів про фемінізм та його майбутнє [7, с. 56].

Варто згадати тезу Юлії Крістевої, яка стверджує, що потрібно створювати нову жіночу мову. Однак з цим не згодна інша теоретикня Люсі Іригарей, адже необхідно деконструювати концепцію монолізму в наявній мові, і тоді ми зможемо побачити суто жіноче. Говорити, як жінка, в теоретичному доробку Іригарей означає заперечувати монолізм традиційної дискурсивної домінації. Для того щоб утвердити іншість жіночого задоволення та сексуальності по той бік утилізованого оргазму та мови, треба покласти край наказовому контролю чоловічим самоідентифікаціям у культурі. Для цього потрібно виходити з «ситуації дзеркала», що розділяє світ на суб'єкт та об'єкт. Іригарей не вказує, якою має бути жіноча мова, проте наголошує, якою вона не має бути: вона не має містити в собі основу фаллоцентризму, а саме сингулярних значень, ієрархічної організації, полярних опозицій, суб'єктно-предикативних форм. У цьому Іригарей та Крістева суперечать теоретикні постмодерністського фемінізму Джудіт Батлер, яка стверджує, що поняття «жінка» доволі невизначене та може мати велику кількість значень. Гендер – соціальна конструкція, що має перформативний, тобто змінний характер.

Енн Брукс у книзі «Постфемінізми: Фемінізм, теорія культури та культурні форми» визначає постфемінізм як модель негегемонійного фемінізму, що здатний дати голос різним, зокрема локальним, постколоніальним феноменам сучасної жіночої культури. Тут постфемінізм знаменує концептуальний поворот від «проблеми рівності» до «проблематики відмінності» в постсучасному світі. Доречно згадати нещодавню суперечку між феміністичною спільнотою та громадськістю Великої Британії. Її суть полягала в тому, що спільнота трансгендерних жінок, які також можуть народжувати дітей, висловила бажання щодо введення терміна «вагітна людина» замість «вагітна жінка». Це викликало обурення серед феміністичної спільноти, що активно підхопили медіа. Тобто ми маємо яскравий приклад переходу до так званого «фемінізму відмінності», коли всередині самого фемінізму чи спільноти феміністок виникає певний розкол, що свідчить про необхідність переосмислення всього феміністичного руху сучасності. Згадуючи перформативність гендеру, запропоновану Джудіт Батлер, ми маємо яскравий приклад того, що поняття «жінка» вже відійшло від суто біологічних тлумачень, а є більш складною структурою

в соціальних та культурних відносинах. Цей приклад чітко демонструє поняття «backlash», яке вживає ціла низка теоретиків постфемінізму. Зокрема, Роберт Редмонд визначає «зворотний зв'язок» як найлегший для розуміння вияв постфемінізму. Здається, що він складається з розчарованих чоловіків та жінок, для яких рішення полягає в поверненні до старого досвіду – фіксованих гендерних уявлень, традиційної моралі в той час, коли десь збоку ще звучить тихий феміністичний голос, що сумує за втраченими можливостями. Це також популярні ЗМІ, що звинувачують фемінізм у всьому світовому злі. Медіа спекулюють тезами про те, що фемінізм несе відповідальність за жіноче нещастя, політична коректність знищує нормальні стосунки між чоловіками та жінками, а система освіти працює на користь дівчат, тоді як хлопчики стають втраченим поколінням [7, с. 56]. Доречно повернутися до думки Сьюзен Фалуді, що визначає подібні тези з боку ЗМІ «старомодним сексизмом». Тобто ці тези, з одного боку, можна вважати політичною спекуляцією патріархальних владних структур, проте, з іншого боку, вони можуть бути цілком обґрунтовані, враховуючи теорію гендеру, запропоновану Джудіт Батлер. У зв'язку з тим, що гендер – соціальна конструкція, ми змушені апелювати до понять чоловіче/жіноче, проте намагаючись відсторонитись від традиційних ролей, прищеплених патріархальною культурою. А чи можемо ми інакше? Наразі не сформовано матріархального суспільства. Ми маємо лише спогади про стародавні часи, проте наскільки уявлення про той матріархат є адекватним для сучасних реалій? Камілла Палья, згадуючи історію Криту, пише, що суспільство з домінуючим жіночим неможливе. Водночас феміністки третьої хвилі апелюють до необхідності «продовжувати боротьбу» та долати сексизм в усіх його проявах. Саме така розбіжність понять є основною проблемою сучасного фемінізму.

Як аргумент на підтвердження того, що одне з тлумачень постфемінізму – це так званий «зворотний зв'язок», Роберт Редмонд наводить приклад колумністки новозеландської газети Розмарі МакЛеод, яка написала статтю «Новоє слово на Ф: чому дівчата не хочуть бути феміністками?». Авторка намагається охопити основні типи постфеміністського «зворотного зв'язку» у ЗМІ. Вона наводить список недоліків фемінізму, а саме: фемінізм другої хвилі – груди, що звисають до талії, волосся на обличчі, фемінізм відповідає за безліч непередбачених наслідків, як-от збільшення порнографії,

абортів, жінок, що обирають одноосібне батьківство, кожне п'яте домашнє господарство залежить від соціальних пілґ. Ідеї таких жінок призвели до відсутності ідеалів та прагнень у молодого покоління жінок, що імітують жіночу поведінку серіалу «Секс і місто». Вони не змогли зупинити сексистські настрої, адже реклама процвітає, показуючи й далі жінок, які чистять туалети та роблять домашні справи так, як і раніше. У цій статті спрогнозовано, що до 2015 р. понад 75 % від усіх випускників університетів Нової Зеландії становитимуть жінки. Проте чоловіки будуть більш розчаровані, відмовлятимуться від кар'єри, житимуть власним життям, кататимуться на скейтбордах та носитимуть кепки. Авторка також стверджує, що похвалення інтересу до традиційних домашніх виробів, а саме шиття, в'язання та випічки, є ознакою того, що молоді жінки повертаються до того, чого завжди хотіли – мати будинок, партнера, дітей. Це не слід сприймати так, що фемінізм мертвий, це означає бажання жінок повернутися до традиційної гендерної ролі, і так буде краще для всіх [7, с. 56–57].

Постфемінізм «зворотного зв'язку» виражає чоловічі страхи щодо жіночої сексуальності та пояснює концепцію «чутливості», запропоновану Гілл. Проте з популярного або нормативного погляду «зворотний зв'язок» забезпечує чітке посилення, що прирівнює постфемінізм до антифемінізму, який легко ідентифікувати. Поняття Гілл про «чутливість» є більш тонким, а тому найкраще визначає постфемінізм. Він складається з багатьох взаємопов'язаних ідей та підкреслює «суперечливий характер постфеміністичного дискурсу та заплутаність феміністичних та антифеміністичних тем у ньому». Ці теми містять концепт фемінності як тілесної власності (жінка = жіноче тіло), що призводить до сексуалізації культури та акценту на самоспостереження, домінування парадигми перетворення як втілення переходу від об'єктивації до суб'єктивації у способах репрезентації жінок, відродження ідей про природну сексуальну різницю, а також фокус на індивідуалізм, вибір та розширення прав і можливостей [7, с. 61–62].

«Постфеміністична чутливість» відрізняється від зворотного зв'язку проти фемінізму настільки, наскільки це дозволяють протиріччя, але протиріччя завжди повертаються перед страхом жіночої сили. Жінки можуть бути представлені як бажані соціальні суб'єкти, але тільки в тому разі, коли вони залишаються в медіа в межах ідеалу жіночності. Гілл зазначає, що особливо молодим жінкам притаманно, що кожен аспект

їхнього життя пропускається через ідею особистого вибору та самовизначення, а також зауважує різке зростання кількості жінок, що роблять пластичні операції тощо [7, с. 62].

Сара Гембл стверджує, що «постфемінізм – нескінченно гнучке визначення медіа», що навіть не може бути справжнім явищем. Івонн Таскер та Діана Негра у своєму вступі до «Опитування постфемінізму» також розглядають постфемінізм як набір припущень у межах популярних ЗМІ про передбачувану простроченість фемінізму та погоджуються з багатьма феміністками, що це прагнення медіа знівелювати феміністичні здобутки. Жармен Грір вважає, що постфемінізм – щось більше, ніж кероване ринком явище, відповідно до якого жінки нібито можуть мати все для того, щоб залишити їх споживачами певних продуктів та косметики. Вона також стверджує, що фемінізм другої хвилі не зник і боротьба має тривати [7, с. 63].

Редмонд також згадує тезу Енн Брукс щодо того, що постфемінізм – гносеологічний розрив у межах фемінізму та інших антифундаменталістських рухів. Цей термін є корисною концептуальною системою відліку, в межах якої патріархальні структури можуть бути зацікавлені, а також він є частиною процесу поточної трансформації та змін, але не передбачає, що патріархальні дискурси буде замінено.

Роберт Редмонд виокремлює певні протиріччя третьої хвилі. Перша хвиля фемінізму виступала за голосування, друга хвиля – за рівні права в широкому діапазоні, зокрема можливості працевлаштування, а також припинення легалізованої дискримінації за ознакою статі, третя хвиля не має єдиного питання обговорення. Третя хвиля фемінізму відображає постмодерну епоху з її великою кількістю суперечностей та різноманіття, а також відкидає поняття універсалізації жіночої ідентичності, котра побудована на досвіді західних жінок середнього класу. Також вона відкидає поняття бінарного гендеру та розглядає сексуальність як позитивну частину життя. Теоретикня Мак-Роббі вважає, що бар'єром для індивідуальності є не патріархат, а саме феміністська ідеологія, що у своїй протидії патріархату стала брутальною та негнучкою. Редмонд також згадує Крістеву та Ліотара, на думку яких рух уперед можливий лише через текст. Оскільки третя хвиля не має об'єднувальної теми або теорії, потрібно звернутися до мовних структур і створити новий словник, який допоможе зменшити чоловічу гегемонію [7, с. 67–68]. Редмонд зазначає, що постфемінізм як суперечливий та невизначений термін підхопили медіа, що

спекулюють цим терміном для створення реклами тощо. Постфемінізм приділяє значну увагу тим ідентичностям, котрі не є «чіткими», виходячи за межі «білої гетеросексуальної фемінності жінок середнього класу». Постфемінізм зацікавлений у малодосліджених категоріях «постфеміністського чоловіка» та кіборга, квір-ідентичності та етнічних варіацій ідентичності, при цьому не забуваючи про їх політичну інтерпретацію. Постфемінізм підкреслює розрізнення ідентичності «матерів другої хвилі фемінізму» та їхніх «постфеміністських доньок», котрі відкидають фемінізм. Останнє, як пишуть постфеміністки, пояснюється тим, що фемінізм потребує конформізму, підпорядкування потребам ідентичності і такого способу життя, який обмежує індивідуалізм, спрощує складність життєвих наративів, та засуджують відхилення від «ідеальної» особистої історії. Постсучасні молоді жінки занепокоєні тим, що ідентичність жінки, запропонована фемінізмом, диктуватиме та регулюватиме їхнє життя, змушуючи їх невідворотно ставати на чийсь бік у жорсткій опозиції «жінка/чоловік», «чорні/білі», «пригноблені/гнобителі», «хороші/погані» тощо.

Отже, постмодерністський фемінізм, зокрема в особі теоретикни Юлії Крістеві, базується на перетворенні мовних структур, фактично на перетворенні дискурсу методом створення нового словника. Фемінізм третьої хвилі намагається чітко сформулювати свою концепцію, проте переживає розкол між різними фемінізмами, що співіснують. Термін «постфемінізм», враховуючи ідеї фемінізму першої та другої хвилі, можна трактувати як спробу виходу за межі фемінізму, як «зворотний зв'язок», проте одночасно цим терміном активно спекулюють ЗМІ для знецінення досягнень фемінізму другої хвилі та повернення до традиційності. Проте водночас постфемінізм пов'язаний із постмодерністським фемінізмом, що не має чітко визначеної мети та розвиває проблему бінарної опозиції чоловік/жінка. Постфемінізм також може бути явищем-викликом, а також явищем-реакцією на поняття мінливої гендерної ідентичності, адже, наприклад, трансгендерна жінка може мати іншу біологічну стать, проте вимагає таких самих прав, а тому деякі феміністки виступають радикально проти подібних тлумачень та підривають стратегію рівності всіх жінок. Постмодерністський фемінізм заміщує проблематику рівності проблематикою відмінності, що спричиняє розкол у феміністичній спільноті, появу постфеміністичних проявів та проголошення третьої хвилі фемінізму.

Список літератури

1. Палья К. Личины сексуальности / Камилла Палья ; [пер. с англ. С. Никитина]. – Екатеринбург : У-Фактория, 2006. – 880 с.
2. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів / З. В. Шевченко. – Черкаси : видавець Чебаненко Ю., 2016. – 336 с.
3. Bolotin S. Voices from the post-feminist generation [Electronic resource] / Susan Bolotin // The New York Times. – 1982. – Mode of access: <https://www.nytimes.com/1982/10/17/magazine/voices-from-the-post-feminist-generation.html>. – Title from the screen.
4. Brooks A. Postfeminisms: Feminism, cultural theory and cultural forms / Ann Brooks. – London : Routledge, 1997. – 240 p.
5. Gill R. Postfeminist media culture: elements of a sensibility / Rosalind Gill // European Journal of Cultural Studies. – 2007. – № 10. – P. 147–166.
6. Jones A. “Presence” in Absentia: Experiencing Performance as Documentation / Amelia Jones // Art Journal. – 1997. – № 56. – P. 11–18.
7. Northfield S. Canvassing the emotions : Women, creativity and mental health in context / Sally Northfield. – Melbourne : Victoria University, 2014. – 362 p.
8. Redmond R. The Femme Fatale in “Postfeminist” Hard-Boiled Detective Fiction: Redundant or Re-inventing Herself? [Electronic resource] / Robert Stanley Redmond. – 2014. – Mode of access: https://mro.massey.ac.nz/bitstream/handle/10179/5645/02_whole.pdf?sequence=2&isAllowed=y. – Title from the screen.
9. Walker R. Becoming a Third Wave / Rebecca Walker // Ms. Magazine. – 1992. – № 4. – P. 39–41.

T. Kornieieva

POSTMODERN FEMINISM, “POSTFEMINISM”, FEMINISM OF THE THIRD WAVE: PROBLEMS OF TERMINOLOGY

The article explores the concept of “postfeminism” in the contemporary philosophical discourse. The research is relevant due to the need to augment theoretical tools in terms of psychoanalysis and gender as well as establish clear definitions of such terms as postfeminism, postmodern feminism, and feminism of the third wave. The concept of postfeminism allows to conceive the problem of the relationship between different branches of the feminist theory. The use of the term postfeminism is problematic because of two reasons. Firstly, different media speculate and use this term, and secondly, postfeminism as a movement develops unevenly, hence resulting in chronological and geographical differences. In the theoretical aspect, the problem was studied in the articles that appeared in the 80s–90s of the 20th century in the English-language press. The concept of postfeminism is an attempt to go beyond the boundaries of feminism as a “feedback” and at the same time postfeminism related to postmodern feminism, which does not have a clear-cut goal and blurs the problem of the binary opposition of a man / woman. Postfeminism can also be a phenomenon-challenge as well as a phenomenon-reaction to the concept of changing gender identity. The speculation of various media, which was aimed at undermining the authority of the feminist movement with the political intention of extracting the feminist movement from social discourse, led to the confusing interpretation of the term. Postmodern feminism replaces the issue of equality with the issue of difference, which causes a split in the feminist community and the emergence of postfeminist manifestations and the proclamation of the third wave of feminism. Postfeminism can also be a phenomenon-challenge, as well as a phenomenon-reaction to the concept of changing gender identity. In the theoretical aspect, the appearance of this term is associated with studies of Susan Bolotin, Camille Paglia, Ann Brooks, and Robert Redmond.

Keywords: postfeminism, postmodern feminism, woman identity, feminism of the second wave, feminism of the third wave, woman art.

Матеріал надійшов 25.05.2018